

X. A VAGYON ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK – „VALAMI RÉGI–VALAMI ÚJ?”*

MADAI SÁNDOR

- X.1. Szabályozástörténet
- X.2. A hatályos szabályozás bemutatása
  - X.2.1. Szerkezeti kérdések
  - X.2.2. A bűncselekmény felismerésére korlátozottan képes személy sérelmére elkövetés
  - X.2.3. A rablás minősítési rendszere
  - X.2.4. Az önbíráskodás visszatérése
  - X.2.5. A hitelsértés áthelyezése
  - X.2.6. A vásárlók megkárosításának dekriminalizációja
  - X.2.7. Erdőben jogellenes fakivágással elkövetett lopás
  - X.2.8. A kár fogalma csalás esetén
  - X.2.9. A jótékony célú adománygyűjtést színlelve elkövetés
  - X.2.10. A gazdasági csalás
  - X.2.11. Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás
  - X.2.12. Az értékhatárok módosulása
  - X.2.13. Módosítás a hatálybalépést követően
- X.3. A hatályos szabályozás értékelése
  - X.3.1. Általános értékelés
  - X.3.2. A bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére
  - X.3.3. A jótékony célú adománygyűjtés színlelése
  - X.3.4. A gazdasági csalás
  - X.3.5. A fakivágással történő lopás
- X.4. De lege ferenda javaslatok
- X.5. Felhasznált irodalom

* A tanulmány az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-16-4-III kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

X.1. SZABÁLYOZÁSTÖRTÉNET

1852 szeptemberében az *1852-es osztrák büntetőtörvénykönyv* – amelyet *Finkey* „ócskának” titulált¹ – lépett hazánkban hatályba.² Az 1861-es Országbírói Értekezlet – az osztrák joggal szembeni opposícióból következően – az 1848 előtti magyar jogot rendelte ismét alkalmazni. Ezzel nem csupán az 1843-as javaslat szellemisége látszott veszni, de sok tekintetben még az 1795-ös javaslat elvei is háttérbe szorulni látszottak, és a magyar büntetőjog visszatért a széttagolt, sok tekintetben követhetetlen szabályanyaghoz. A kodifikáció szükségességét felismerte *Horvát Boldizsár* igazságügy-miniszter, s a munkálatok megkezdéséről is döntött. A kodifikációs folyamat hangsúly-, s nem egy esetben szemléletváltásokkal ugyan³, de elvezetett odáig, hogy hatályba lépett hazánk első büntető törvénykönyve, az *1878. évi 5. törvénycikk*, a Csemegi-kódex. *Csemegi* elsősorban a gyakorlat oldaláról közelítette meg a kodifikációs problémákat, a jogalkotási légkör pedig egy higgadt, szakmai jogalkotásnak kedvezett.⁴

Közismert tény, hogy a kódex nem tartalmaz a mai törvény által alkalmazott fejezetelést. Csupán a törvény szerkezetét szem előtt tartva – nehéz egyértelműen állást foglalni abban a tekintetben, hogy Csemegi milyen cselekményi kört kívánt vagyon elleni cselekményként meghatározni. Talán segítséget nyújt saját értelmezése, amely szerint a Csemegi-kódex 333–390. §-ait tekinti vagyon elleni deliktumoknak.⁵ Az említettek alapján a Csemegi-kódexben vagyon elleni bűncselekménynek volt tekinthető a lopás (XXVI. Fejezet), a rablás és zsarolás (XXVII. Fejezet), a sikkasztás, zártörés és hűtlen kezelés (XXVIII. Fejezet), a jogtalan elsajátítás (XXIX. Fejezet), az orgazdaság és bűnpártolás (XXX. Fejezet) és a csalás (XXXI. Fejezet). Láthatjuk, hogy a klasszikus – napjainkban is vagyon elleni cselekménynek tekinthető – magatartások már itt is szerepeltek, ugyanakkor például a napjainkban az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények körében szereplő bűnpártolást ide sorolta a kódex- és a jogalkotó. Közös jellemzőként említendő, hogy már ebben az időszakban is sajátossága volt e cselekmények egy részének a kétnyomú minősítési rendszer. Egyfelől súlyosabb büntetést vont maga után, ha az elkövetési érték, az okozott kár magasabb volt, azonban ez nem volt annyira tagolt rendszer, mint napjainkban, ugyanis például a lopás és a csalás esetében az 50 forint alatti, illetőleg feletti differenciálás figyelhető meg: alatta vétségként, felette büntettként minősült.⁶ Másfelől pedig az értékre, kárra tekintet nélkül büntettnek minősült a cselekmény bizonyos körülmények fennforgása esetén. Kijelenthetjük, hogy Csemeginak – a vagyon elleni cselekmények vonatkozásában mindenképpen – sikerült olyan normaszöveget alkotnia, amely – minimális korrekciókkal – kiállta az idők, s a jogalkotási forgószeklek megpróbáltatásait. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az egységes büntetőkódexre vonatkozó

¹ MEZEY (2007) 326. o.

² FINKEY (1914) 83. o.

³ SZABÓ (1979) 201–203. o.

⁴ Horváth Tibor szerint „az 1843-as javaslat inkább a büntetőjog fejlődését átható »örök« eszményeket, míg az 1878-as törvény a konkrét társadalmi realitást ragadta meg”. HORVÁTH (1979) 200. o.

⁵ *Csemegi Károly művei* (1904) 380. o.

⁶ Lásd például a Csemegi-kódex 380. §-a.

igény nem minden esetben érvényesült még ekkor hazánkban; erre példa *az uzsoráról és káros hitelügyletekről szóló 1883. évi XXV. törvénycikk*, amely a kódextől függetlenül, önálló jogszabályban rendelte büntetni az uzsora vétségét, amely napjainkban a Btk. vagyon elleni fejezetében kapott helyet.

A büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. törvénycikk (a Csemegi-kódex I. novellája, I. Bn.) első pillantásra nem túl jelentős módosításokkal érintette a vagyon elleni cselekmények körét, azonban e módosítások egyike – nevezetesen a lopást illető módosítás – viszont a későbbi jogalkotásban markánsan érvényesülő jogpolitikai szemléletváltás első lépéseként értékelhető, amely napjaink jogalkotására is hatással van: ez a módosítás a korábbi, kevésbé tagolt minősítési rendszer további differenciálása volt. Az I. Bn. 48. §-a kimondta, hogy – a korábbi 50 forintos határ helyett – ha a lopott dolog értéke kétszáz koronánál nem nagyobb, a lopás vétség, ellenkező esetben büntett. A 49. §-ban tükröződik az a differenciált büntetési szemlélet, amely a hazai jogalkotásban később még inkább teret nyert. E szerint bizonyos minősítő körülmények fennállása esetén a lopás büntette az általános szabály helyett – amely öt évig terjedhető börtön volt – ugyanilyen tartamú fegyházzal volt büntetendő. S végül a leginkább egyértelmű jele a szemléletváltásnak az volt, hogy az I. Bn. szerint tíz évig terjedhető fegyházzal volt büntetendő a lopás, ha

- a lopott dolog értéke négyezer koronánál nagyobb és a cselekmény a lopott dolog értékére való tekintet nélkül is büntettnek minősült;
- a 338. § esetében az előző büntetéseket büntett miatt szabták ki és a tettesnek újabb cselekménye más körülménynél fogva is büntettnek minősült;
- a tolvaj a lopással üzletszerűleg foglalkozott.

A vagyon elleni deliktumokat érintő másik módosítás az I. Bn.-ben a csalás kapcsán volt megfigyelhető. A Csemegi-kódex szövegezését a gyakorlat és a tudomány a következő pontokon kifogásolta:

- a „ravasz fondorlat” kifejezése;
- a megtévesztett személy és a károsult személy azonossága;
- a csalás vétségi alakzata kísérletének büntetlen volta.⁷

A fenti szempontok szerint a jogalkotó módosította az alaptényállást, s az I. Bn. 50. §-a már így határozta meg a csalást: „A ki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit fondorlattal tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart és ez által annak, vagy másnak vagyoni kárt okoz, csalást követ el.” Ezzel egyidejűleg a jogalkotó büntetni rendelte a csalás vétségi alakzatának kísérletét is.

⁷ A novella indokolása még a részletes indokolás keretében sem tér ki a csalással összefüggő módosítások bemutatására. Érdekes lenne a számunkra rejtve maradt jogalkotói megfontolás indokát megismerni.

A büntetőtörvények egyes fogyatékoságainak megszüntetéséről és pótlásáról szóló 1948. évi XLVIII. törvénycikk (a Csemegi-kódex III. novellája, III. Bn.) VIII. fejezete tartalmazta a vagyon ellen elkövetett bűncselekményekre vonatkozó rendelkezéseket. A III. Bn. – *Ries István* igazságügy-miniszter által előterjesztett – indoklása szerint a „fejezet törekvése arra irányul, hogy a Btk. egyik-másik logikai hibáját kiküszöbölje, a vagyon elleni bűncselekmények szabályozását az élet józan felfogásához közelebb hozza, szociálisabbá tegye, a nehézségekkel küzdő, kevésbé tehetős ember munkájának eredményeit hatékonyabban biztosítsa, egyben pedig az állami vagyont is a jelenlegieknél szigorúbb büntető jogkövetkezmények kilátásba helyezésével védelmezze”⁸. A III. Bn. vagyon elleni bűncselekményeket módosító fejezete kapcsán több szempontot is ki kell emelnünk. Egyrészt bizonyos, már korábban is szabályozott bűncselekményekhez kapcsolódóan új minősített eseteket iktatott törvénybe (például a lopás esetén súlyosabb megítélés alá esett, ha azt a munkáltató munkavállalója sérelmére követte el), másrészt új tényállásokat konstruált (például bevezette a jogtalan önbíráskodás tényállását), harmadrészt – nyilvánvalóan a társadalmi berendezkedés változásának következtében – teljesen új szemlélet is megfigyelhető a jogalkotásban, ugyanis a 28. § szerint tekintet nélkül a lopott dolog értékére, büntetett képezett a lopás akkor is, ha a tolvaj állami tulajdonban lévő vállalat üzeméhez tartozó berendezési vagy felszerelési tárgyat lopott el. A Csemegi-kódex e „bűcsúnovellája” már normaszöveg szintjére emelte az állami tulajdon kiemelt büntetőjogi védelmének bizonyos aspektusait, s mint látni fogjuk, ez a tendencia később – egy ideig legalábbis – tovább erősödött. Még az 1949. évi XX. törvény – az Alkotmány – 1949. augusztus 20-i hatálybalépése előtt született meg a *termelőszövetkezeti csoportok, tagjaik és vagyonuk fokozott büntetőjogi védelméről szóló 2560/1949. (III. 19.) Kormányrendelet*, amely az állami tulajdon mellett a termelőszövetkezeti tulajdon fokozott büntetőjogi védelmét biztosította, így téve mintegy egyenlőséget a két tulajdoni forma közé. Ennek kapcsán már érezhetjük a későbbi jogalkotás előszelét, hiszen az Alkotmány ezt a legmagasabb törvényi szinten is megtette akkor, amikor a társadalmi tulajdonon az állami tulajdont, a közületi, illetve a szövetkezeti tulajdont is érette.⁹ A 2560/1949. (III. 19.) Kormányrendelet nem sokáig óvhatta a termelőszövetkezeti tulajdont, ugyanis a *társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről szóló 1950. évi 24. törvényerejű rendelet*¹⁰ 9. §-ának (3) bekezdése a jelen tanulmány szempontjából fontos részeit hatályon kívül helyezte.¹¹

A *Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény* (1961. évi Btk.) merőben más személetet tükrözött, mint a Csemegi-kódex, ugyanakkor a világháborút közvetlenül követő jogalkotási impulzusok továbbra is hatottak. Nyilvánvaló, hogy a két kódex mögött meghúzódó jogpolitikai megfontolások olyan

⁸ Az 1948. évi XLVIII. törvénycikk VIII. fejezetéhez fűzött indokolás.

⁹ A társadalmi tulajdon fokozott büntetőjogi védelméről lásd MADAI (2013) 143–178. o.

¹⁰ A tvr.-ben tükröződött a büntetőjog ultima ratio jellege is, mivel a korabeli szakirodalom rámutat arra, hogy a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmét más területen is érvényesítette az állam. Ilyen terület volt például a politikai nevelés, a kulturális színvonal emelése stb. KÁLMÁN (1951) 281. o.

¹¹ Csupán az érdekesség kedvéért utalunk rá: mozgalmas év volt a büntetőjog-alkotás terén az 1950. esztendő, ugyanis ekkor fogadták el a büntető törvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvényt (Btá.) is.

mértékben tértek el egymástól, mint amilyen mértékben eltértek egymástól a kodifikáció időszakát jelentő társadalompolitikai megfontolások. Az 1961. évi Btk. XVI. fejezete tartalmazta a vagyon elleni bűncselekményeket, azonban más terminus technicust használva. A fejezetnek kettős címe volt: *A társadalmi tulajdon elleni büntettek; A személyi javak elleni büntettek*. A sorrendben felfedezhetünk egyfajta értéksorrendet is, ami – az akkori jogalkotói szemléletről napjainkban alkotott felfogás szerint – talán nem meglepő. S talán az sem meglepő, hogy a klasszikusnak tekinthető vagyon elleni deliktumokkal – vagy legalábbis azok többségével – olyan megfogalmazásban találkozhatunk, amely szó szerint visszaköszön a jelenleg hatályos magyar törvényben. A társadalmi tulajdon fokozottabb védelme nem minden tényállásban tükröződött egyformán, előfordult, hogy egyáltalán nem bírt relevanciával (például önbíráskodás); volt, hogy már alapesetben súlyosabb büntetéssel volt fenyegetve (például társadalmi tulajdont károsító lopás, sikkasztás, csalás vagy hűtlen kezelés), s találkozhatunk olyan megoldással is, ahol csupán a minősített esetek kapcsán bírt relevanciával az elkövetési tárgy speciális volta (például rablás), de találkozhatunk kivétellel is, mint például a rongálás [302. § (4) bek.]: a társadalmi tulajdonra elkövetett rongálás esetében annak gondatlan alakzata is büntetendő volt. Elmondhatjuk ugyanakkor, hogy volt arra is példa – bár ez talán sokak számára nem ismert –, hogy maga a jogalkotó tett *egyenlőségjelet* a társadalmi tulajdon vagy a személyek javai ellen elkövetett lopás, sikkasztás, csalás, hűtlen kezelés, orgazdaság vagy rongálás kapcsán, ha az eset körülményeire (különösen a kár nagyságára, az elkövető személyi körülményeire, a büntett indítékára és az elkövetés módjára) tekintettel a büntett kisebb súlyú volt [*Kisebb súlyú büntettek*; 303. § (1) bekezdés¹²].

Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet – 1972. január 1-jei hatállyal – azon túlmenően, hogy generális jelleggel revidálta a vagyon elleni deliktumok körét, szemléletét tekintve is új alapokra helyezte a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmének büntetőjogi szabályozását. Utóbbi vonatkozásában megjegyzendő, hogy a tvr. nem a jogi tárgyak különbözőségére figyelemmel változtatott a szabályozási elveken – hiszen a differenciálást a deliktumok többségének relációjában meg is szüntette –, hanem elsősorban praktikus szempontokat kívánt előtérbe helyezni.¹³ Minthogy az e fejezetben elhelyezett rendelkezések nemcsak a tulajdonjogot, hanem minden vagyoni jogosítványt védenek, a tvr. a fejezet címéül az addigra már általánosan is elfogadottá vált *A vagyon elleni bűncselekmények* megjelölését vette fel. Mindezekon túl kiemelt jelentőségű a tárgyalta törvényerejű rendelet a hazai jogfejlődés szempontjából, mert megszüntette a halálbüntetés alkalmazásának lehetőségét a vagyon elleni cselekmények körében, és szélesítette a csekélyebb súlyú cselekmények körében a vagylagos szankciók alkalmazásának lehetőségét.¹⁴ Ugyanakkor a vagyon elleni deliktumok tekintetében a tvr. indult el azon az úton, amely napjainkig hatóan determinálja a szabályozást: ez pedig a minősítési rendszer talán kissé széles körű differenciálása.

¹² Bár megjegyzendő, hogy ugyanezen paragrafus (3) bekezdése némiképp árnyalta a képet.

¹³ BODGÁL et al. (1981) 491. o.

¹⁴ GYÖRGYI (1984) 94. o.

1974-ben megkezdődtek az Igazságügyi Minisztériumban az új büntető törvénykönyv előkészítésének munkálatai.¹⁵ A *Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény* (1978. évi Btk.) megalkotása során a kodifikációs bizottság – a vagyon elleni bűncselekmények vonatkozásában – több olyan kérdéssel is foglalkozott, amelyek részben teoretikus, részben praktikus igénnyel bírtak. A fejezetben belül elhelyezett bűncselekmények tényállása nem módosult jelentős mértékben, az 1971. évi 28. tvr. kapcsán már említett minősítési rendszer sem egyszerűsödött túlságosan, s a büntetési tételek némiképp mérséklődtek. A társadalmi és személyi tulajdon kapcsán a két tulajdoni forma fenti tvr. által bevezetett egységes büntetőjogi védelmének koncepcióját az új büntető törvénykönyv is követte, mivel „az 1971. évi módosítás indokai változatlanul fennállnak”¹⁶. E deklarációnak megfelelően az új törvény tehát megtartotta a társadalmi, illetőleg a személyes tulajdon elleni cselekmények egységes szabályozását, két vonatkozásban tartva meg csupán a kollektív tulajdon preferáltságát: az egyik a hanyag kezelés tényállása volt, a másik pedig a gondatlan rongálás szabályozása. Az 1978. évi Btk. vagyon elleni bűncselekményekre vonatkozó 1990 utáni szabályanyaga – hasonlóan az egész törvényhez – magán viselte a rendszerváltás és az utána következő időszak sajátos jogalkotási jegyeit. Több módosítás érintette a fejezetet, azonban e módosítások, a kisebb korrekcióktól eltekintve, inkább a büntetési tételek módosítására vonatkoztak, mintsem koncepcionális változást eredményeztek volna. A vagyon elleni bűncselekmények között kapott helyet a szellemi tulajdon-jog elleni bűncselekmények köre is¹⁷, mint látjuk, ez az új Btk. kapcsán módosult. Ebben a fejezetbe került új tényállásként a kifosztás, a vásárlók megkárosítása, valamint a hitelsértés. Feltétlenül utalnunk kell ugyanakkor arra is, hogy – különösen a rendszerváltást követően – több alkalommal sor került a vagyon elleni cselekményeknél jelentőséggel bíró értékhatárok valorizálására – a valós értékviszonyokhoz történő igazítására –, amire hivatkozással a jogalkotó több alkalommal emelte az e körbe tartozó cselekmények érték-, kár- és vagyoni hátrány határait. A *2006. évi LI. törvénnyel* kikerült a fejezetből a tevékeny megbánásra vonatkozó rész, ezzel utat engedett a jogintézményt szélesebb körben alkalmazni óhajtok szavának, hiszen majd az általános részben találkozhatunk vele, s több cselekményre vonatkozóan. Az *egyres törvényeknek az uzsoratevékenységgel szembeni fellépést elősegítő módosításáról szóló 2008. évi CXV. törvény 2. §-a* iktatta be az 1978. évi Btk.-ba az uzsora-bűncselekményt.

Az *1961. évi V. törvény*, majd az *1978. évi IV. törvény* – amelyek társadalmi háttérüket és sok esetben szövegezésüket tekintve is szoros kapcsolatban álltak egymással – stabil hátteret nyújtott a bírói gyakorlat kialakulásához, majd rögzüléséhez. Ezen a tényen az sem változtatott, hogy jött a rendszerváltás, s emiatt, illetve ezt követően jóval többször nyúltak a törvényhez, mint az szakmailag indokolt lett volna, a vagyon

¹⁵ Részletesebben lásd BÁRD (1978) 762–766. o.

¹⁶ LÁSZLÓ (1991) 373. o.

¹⁷ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az eredeti normaszövegben csupán a bitórlás volt – szellemi tulajdon elleni – bűncselekményként szabályozva, azonban az 1999. évi LXXVI. törvény három új tényállást iktatott a Büntető Törvénykönyvbe. Tekintettel arra, hogy jelen tanulmány az új Btk.-ra koncentrált – s mint látjuk majd, ebben már nem vagyon elleni deliktum a szellemi tulajdon elleni magatartás –, így az e cselekményekkel kapcsolatos részletes fejtegetéseket mellőzzük.

elleni cselekmények kiforrott dogmatikája azonban biztosította azt, hogy a fejezetet alapjaiban ritkán érje változás.

X.2. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS BEMUTATÁSA

X.2.1. SZERKEZETI KÉRDÉSEK

Törvényszerkesztési szempontból nóvum, hogy a *Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben* (Btk.) a korábbi vagyon elleni bűncselekményeket három külön fejezetben szabályozzák: a vagyon elleni erőszakos, a vagyon elleni és a szellemitulajdon-jog elleni bűncselekmények cím alatt. Talán nem haszontalan felhívunk a figyelmet arra, hogy a Büntető Törvénykönyv változásait értelemszerűen a kriminálstatisztika is követi, így a Btk.-ban nevesített vagyon elleni bűncselekmények köre nem azonos az 1978. évi IV. törvényben nevesített vagyon elleni bűncselekményekkel, s mivel a korábbi egy fejezet háromra szakadt, amikor tehát az új Btk. vonatkozásában a vagyon elleni deliktumok összбүнözésben betöltött szerepéről beszélünk, célszerű a XXXVI. fejezetben rögzített bűncselekmények számához hozzáadni a másik két fejezet (XXXV. és XXXVII.) számait is. Így talán pontosabb képet kaphatunk a tág értelemben felfogott vagyon elleni deliktumok összбүнözésen belül betöltött szerepéről, már ha az a célunk, hogy összevegyük az 1978. évi Btk.-ra vonatkozó adatsorokkal az új statisztikai adatokat.

Az új törvény tehát önálló fejezetben szabályozza a szellemitulajdon-jogot sértő bűncselekményeket. Ennek okát a jogalkotó az indokolásban arra vezette vissza, hogy azok egységes jogi tárgya a szellemitulajdon-jogokkal kapcsolatos sajátos érdekek védelme. Ezek ösztársadalmi szinten a szellemi teljesítmények alkotóinak elismeréséhez és ösztönzéséhez, a kreativitás és az innováció előmozdításához, valamint – az árujelzők kapcsán – a vállalkozások azonosíthatóságához és a fogyasztók valós tájékoztatásához fűződő érdekekben jelölhetőek meg. Az e fejezetben meghatározott bűncselekményekben és a vagyon elleni bűncselekményekben közös az, hogy a vagyoni viszonyokat sértik, mégis a védelem jellegében eltér a klasszikus vagyon elleni bűncselekményekétől. Eltérés mutatkozik a szabályozás módjában is, miszerint e tényállások keretdiszpozíciók, vagyis az egyes tényállási elemeket az egyes ágazati jogszabályok töltik ki tartalommal. Az indokolás szerint ezek a jellemzők alapozzák meg az önálló, fejezeti szintű szabályozás kialakítását.

X.2.2. A BŰNCSELEKMÉNY FELISMERÉSÉRE KORLÁTOZOTTAN KÉPES SZEMÉLY SÉRELMERE ELKÖVETÉS

Mind a vagyon elleni, mind a nem erőszakos vagyon elleni bűncselekmények körében több tényállás vonatkozásában új elem, hogy súlyosabb megítélés alá esik a cselekmény a „bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére” történő elkövetés esetén.

X.2.3. A RABLÁS MINŐSÍTÉSI RENDSZERE

Az indokolás a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények keretében a legjelentősebb változást abban látja, hogy a rablás meglehetősen bonyolulttá vált tényállását a jogalkotó az új törvényben jelentősen egyszerűsítette, ezzel mintegy visszatérve a 2009. augusztus 9. előtti szabályozáshoz.

X.2.4. AZ ÖNBÍRÁSKODÁS VISSZATÉRÉSE

Régi ismerősként köszönhetjük az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények csapataiban az önbíráskodást, amely az 1978. évi Btk.-ban a közrend elleni bűncselekmények fejezetében, annak keretei között pedig a köznyugalom elleni deliktumok sorában helyezkedett el. Talán jobb helye van itt.

X.2.5. A HITELSÉRTÉS ÁTHELYEZÉSE

A vagyon elleni bűncselekményekről szóló fejezetből a hitelsértés bűncselekménye átkerült a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények közé, mivel annak védett jogi tárgya nem elsősorban a vagyoni viszonyok rendje.

X.2.6. A VÁSÁRLÓK MEGKÁROSÍTÁSÁNAK DEKRIMINALIZÁCIÓJA

Az új törvényben nem szerepel a vásárlók megkárosítása bűncselekmény. A dekriminalizáció indoka az volt, hogy ez a magatartás kellően szankcionálható szabálysértésként és fogyasztóvédelmi eszközökkel.

X.2.7. ERDŐBEN JOGELLENES FAKIVÁGÁSSAL ELKÖVETETT LOPÁS

A lopás vonatkozásában új minősített esetre figyelhetünk fel a 370. § (2) bekezdés b) pontjának bi) alpontjában, ami alapján súlyosabban minősül a lopás – egészen pontosan a szabálysértési értékre történő elkövetés vétségnek minősül –, ha „erdőben jogellenes fakivágással” követik el. Az eredeti törvényjavaslat¹⁸ nem tartalmazta e körülményt, majd egy 2012. május 30-i egyéni képviselői módosító indítvány formájában került a törvényhozás elé, azonban e módosító még az „erdőben található élő fára” elkövetett lopást rendelte volna szabálysértés helyett vétségként szankcionálni.¹⁹ A falopás „karrierje” e módosító javaslattal azonban csupán elkezdődött, de nem ért véget. A vonatkozó 2012. június 5-i együttes bizottsági ajánlás²⁰ keretében az

¹⁸ T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről.

¹⁹ T/6958/138. módosító javaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslatához.

²⁰ Az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának; Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságának; Fogyasztóvédelmi bizottságának; Ifjúsági, szociális, családügyi és lakhatá-

alkotmányügyi bizottság – változatlan tartalommal – támogatta a fent említett egyéni képviselői módosító javaslatot, s azzal az előterjesztő képviselője is egyetértett. A T/6958/237. számú egységes javaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat zárószavazásához nevű dokumentumban még az egyéni képviselői indítványnak megfelelő szöveg szerepelt. 2012. június 22-én a Kormány mint előterjesztő nevében a közigazgatási és igazságügyi miniszter zárószavazás előtti módosító javaslatában²¹ már a hatályos törvényben szereplő szöveggel javasolta elfogadni a törvényjavaslatot.²² Ezt a módosítást az alkotmányügyi bizottság – a módosításnak megfelelő szöveggel – 2012. június 25-én elfogadta.²³ Végül a falopás tekintetében módosított szöveg nem változott, s az Országgyűlés erre a változatra bölintott rá. A lopás vonatkozásában volt még egy változás, amit feltétlenül említenünk kell. A már elfogadott, de még hatályba nem lépett Btk.-t módosította az Országgyűlés a 2013. április 15-i ülésnapján elfogadott, *a közveszély színhelyén elkövetett lopás szigorúbb büntetőjogi szankcionálásáról szóló 2013. évi XLV. törvénnyel*, amelynek a 2. §-a egészítette ki az elfogadott Btk. szövegét, s már az új tartalommal lépett hatályba. A módosítás szerint súlyosabban minősül a lopás – illetve a szabálysértési értékre elkövetett lopás vétségnek minősül –, ha azt közveszély színhelyén követik el.²⁴

X.2.8. A KÁR FOGALMA CSALÁS ESETÉN

A nem erőszakos vagyron elleni deliktumok esetében talán a legnagyobb arányú változás a csalás, illetve az új csalás jellegű magatartások kapcsán figyelhető meg. A csalás tényálláshoz kapcsolódóan a jogalkotó egyértelművé tette, hogy az is csalásnak minősül, ha a kár valamely igénybe vett szolgáltatás ellenértékeként merült fel (például szállodai szoba fizetés nélküli igénybe vétele, fizetés nélküli lakásbérletek).

X.2.9. A JÓTÉKONY CÉLÚ ADOMÁNYGYŰJTÉST SZÍNLELVE ELKÖVETÉS

A jogalkotó bővítette a csalás minősített eseteinek körét: súlyosabban minősül a cselekmény, ha a szabálysértési értékhatárra elkövetett csalást „*jótekonny célú adománygyűjtést színlelve*” követik el. Az adomány nemcsak a pénzadományt, hanem a tárgyadományt is magában foglalja.

si bizottságának T/6958/215. számú ajánlása a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat részletes vitájához, 272. pont.

²¹ T/6958/239. számú zárószavazás előtti módosító javaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslatához 13. pont.

²² Nem túl bőbeszédű a módosító javaslat indokolása, amely szerint – egyebek mellett – a lopás e minősített esetének új szövegére – vagyis az egyéni képviselői módosító javaslattól való eltérésre – „*jogszabály-szerkesztési, nyelvhelyességi, illetve pontosító módosítások*” miatt került sor. Sokat tehát nem tudunk meg a jogpolitikai indokokról.

²³ Az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának T/6958/241. számú ajánlása a Büntető Törvénykönyvről szóló T/6958. számú törvényjavaslat záró vitájához, 13. pont.

²⁴ A törvény inspirálói vélhetően elsősorban a 2013. március 14–15-én hazánkra lesújtó hóvihár ideje alatt elkövetett lopások lehettek.

X.2.10. A GAZDASÁGI CSALÁS

Bővült a fejezet egy a jogalkotó által csalásként definiált cselekménnyel, ez pedig a gazdasági csalás (374. §). Az indokolás szerint a „gyakorlatban több ízben fordult elő az, hogy a jellemzően állami tulajdonú gazdasági társaság vezetői olyan tevékenységet végeztek, amely a gazdasági társaságnak milliárdos kárt okozott. Természetes személy megtévesztésének hiányában a csalás ezen esetekben nem volt megállapítható, holott magát a gazdasági társaságot, illetve annak szerveit tévedésbe ejtették. A hűtlen kezelés törvényi tényállása nem értékeli e cselekmények legfőbb jellegzetességét, azaz a megtévesztő magatartást. Ugyanakkor e cselekményeknél a büntetőjogi megítélés szempontjából kevésbé releváns az, hogy az elkövetőre rá van-e bízva a vagyon és megállapítható-e a köteleességszegés.” A deliktumot az okozott vagyoni kár nagysága, az üzletszerűség és a bünszövegségben történő elkövetés minősíti.

X.2.11. AZ INFORMÁCIÓS RENDSZER FELHASZNÁLÁSÁVAL ELKÖVETETT CSALÁS

Szintén új vagyon elleni bűncselekményként kerül sor az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (375. §) bevezetésére, tényállási elemei lényegüket tekintve megfelelnek az 1978. évi Btk. 300/C. § (3)–(4) bekezdésében foglaltaknak. Az információs rendszer felhasználásával elkövetett, kárt okozó magatartások elsősorban vagyoni érdekeket sértő, csalásszerű magatartások, mindazonáltal ezeket – a jogalkotó indokolásában kifejtett álláspontja szerint – a csalástól elkülönítetten indokolt szabályozni, hiszen hiányzik a klasszikus értelemben vett tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás; a kárt az információs rendszer jogtalan befolyásolása okozza. A Btk. ennek megfelelően a vagyon elleni bűncselekmények fejezetében önálló tényállásként szabályozza az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalást. A törvény új elemként információs rendszer felhasználásával elkövetett csalásként rendeli büntetni az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel elkövetett csalásszerű visszaéléseket is, mivel ezek szükségszerűen információs rendszer felhasználásával valósulnak meg. Az 1978. évi Btk.-nak megfelelően a bűncselekmény körébe vonja a készpénz-helyettesítő fizetési eszköznek nem minősülő kincstári kártyát és fizetésre alkalmas kereskedelmi kártyákat, valamint a külföldön kibocsátott készpénz-helyettesítő fizetési eszközöket.

X.2.12. AZ ÉRTÉKHATÁROK MÓDOSULÁSA

Végül, de nem utolsósorban ki kell térnünk arra is, hogy a jogalkotó némiképp módosította az érték, a kár és a vagyoni hátrány határait. Ennek megfelelően a törvény alkalmazásában az érték, a kár, valamint a vagyoni hátrány ötvenezer-egy és ötszázezer forint között kisebb, ötszázezer-egy és ötmillió forint között nagyobb, ötmillió-egy és ötvenmillió forint között jelentős, ötvenmillió-egy és ötszázmillió forint között különösen nagy, ötszázmillió forint felett különösen jelentős.

X.2.13. MÓDOSÍTÁS A HATÁLYBALÉPÉST KÖVETŐEN

A rongálás 371. § (3) bekezdés b) pont bb) alpontja eredetileg azt rendelte súlyosabban büntetni, aki „vallási tisztelet tárgyát vagy vallási szertartás végzésére szolgáló épületet” megrongál. Az Országgyűlés azonban a 2013. július 5-i ülésnapján elfogadta *a vallási közösségek jogállásával és működésével kapcsolatos törvényeknek az Alaptörvény negyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CXXXIII. törvényt*, amelynek 158. § b) pontja módosította a már elfogadott, de hatályba még nem lépett Btk.-t. E szerint súlyosabban büntetendő, aki „*vallási tisztelet tárgyát vagy templomot, vallásgyakorlásra rendelt más helyet*” megrongál. A módosítás szükségességére vonatkozóan az indokolásból nem sokat, sőt valljuk meg: semmit sem tudunk meg.

X.3. A HATÁLYOS SZABÁLYOZÁS ÉRTÉKELÉSE

X.3.1. ÁLTALÁNOS ÉRTÉKELÉS

A Btk. új fejezeti rendjét illetően nem vitatható el a jogalkotó kompetenciája ahhoz, hogy erről (is) döntsön, s mint tudjuk, a fejezeti beosztás a gyakorlatra kevésbé hat, nem is arra szolgál. Jelen esetben úgy véljük, hogy elsősorban a jogi tárgyak differenciált megkülönböztetésére tett kísérletet a jogalkotó. Nyilván megfigyelhető a klasszikussá vált tétel, amely szerint a fejezetek sorrendje kifejezi a jogalkotó értéksorrendjét, amikor az erőszakos vagyron elleni deliktumok után következik a vagyron elleni deliktumok sora.

A két új vagyron elleni fejezetet értékelendő elmondhatjuk, hogy a jogalkotó mértéktartása okán nem került sor alapvető koncepcionális változások bevezetésére a vagyron elleni deliktumok kapcsán. Ez azért is szerencsés, mert az itt szabályozott deliktumok többsége több évtizedre visszamenően változtatás nélkül szerepelt a magyar büntető törvénykönyvekben, s hozzájuk kapcsolódóan kialakult a bírói gyakorlat is. A több tényállásban is felbukkanó új minősítő körülmény (a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés) kifejezetten előremutató, az idősek, illetőleg fogyatékkal élők fokozott büntetőjogi védelmét szolgálja, amely kiemelt célja a nemzetközi egyezményeknek, és az Alaptörvénynek is.

A vagyron elleni bűncselekmények kapcsán sem volt tehát mindent elsöprő jogalkotási kényszer, s ezt helyesen ismerte fel a kodifikátor. Alapvetően és a két fejezetet szemügyre véve megállapítható, hogy hasonló büntetési tételek fenyegetik a vagyron elleni magatartások elkövetőit, mint az 1978. évi Btk.-ban. Az új minősített esetek, illetve tényállások kapcsán mégis azt mondhatjuk, hogy egyes esetekben súlyosabbnak tekinthető az új törvény, de szerkezeti egységre vetítve, generálisan ez már nem igaz.

X.3.2. A BŰNCSELEKMÉNY FELISMERÉSÉRE VAGY ELHÁRÍTÁSÁRA IDŐS KORÁNÁL VAGY FOGYATÉKOSSÁGÁNÁL FOGVA KORLÁTOZOTTAN KÉPES SZEMÉLY SÉRELME

Az új törvény egyes nómumait számba véve, kezdjük az értékelést a több deliktum minősített esetei között újként felbukkanóval, a „*bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére*” történő elkövetéssel. Ennek szabályozását az indokolta, hogy az időskor, illetve a szellemi vagy fizikai fogyatékoság egyrészt kihathat a valós elkövetői szándék felismerésére, másrészt korlátozhatja az elhárítási képességet is. Ennek fennállása az eset körülményeinek egymással egybevetett értékelésével állapítható meg. A jogpolitikai célkitűzés világos, nem is vitatható, azonban már érzékelhetők bizonyos esetekben a minősített eset értelmezési kihívásai, elsősorban a bűncselekmény felismerésére való korlátozott képesség megállapíthatósága kapcsán.²⁵

Az indokolás mindkét vagyron elleni fejezet kapcsán rögzíti, hogy a korábban túl bonyolult tényállások egyszerűsítése is cél volt a kodifikáció során. Nem mindenhol sikerült elérni ezt a célt, erre a későbbiekben utalunk.

X.3.3. A JÓTÉKONY CÉLÚ ADOMÁNYGYŰJTÉS SZÍNLELÉSE

A csalással kapcsolatos változások külön szót érdemelnek, nemcsak azért, mert új minősített esettel gazdagodott a tényállás, hanem két új csalásnak nevezett, azonban klasszikus felfogással annak aligha tekinthető tényállással is bővült a vagyron elleni deliktumok fejezete. A „*jótevény célú adománygyűjtést színlelve*” elkövetés kizárólag a szabálysértést minősíti fel vétséggé. E körülménnyel kapcsolatban nem értjük, hogy ha a jogalkotó olyan fokban érezte társadalomra veszélyesnek e körülményt, hogy vétséggé avatja általa a szabálysértést, akkor miért nem indokolt a magasabb kárt okozó esetekben is szabályozni? Magával a minősítő körülmény bevezetésével azonban egyetérthetünk. Az 1990-es évektől kezdődően egyre gyakrabban fordul elő, hogy az elkövetők különféle jótevény célra gyűjtenek adományokat, amelyeket nem továbbítanak a passzív alanyok számára megjelölt személyekhez, szervezetekhez. E magatartásukkal az elkövetők nem csupán a korábban már megjelölt jogi tárgyakat (vagyron, bizalom) támadják, hanem az állampolgároknak meglévő (meglévő?) társadalmi szolidaritás érzését is semmibe veszik. Ebben az esetben egyfajta szűkebb²⁶ büntetőjogi védelmet biztosíthatunk a cselekménnyel szemben, s így megtartható az a differenciálás, ami indokolt ahhoz, hogy csupán ott legyen büntetőjogi beavatkozás, ahol feltétlenül szükséges a társadalom védelme érdekében.

²⁵ E helyütt csupán utalunk Bánáti János felvetésére: „Talán nem kell részletesen indokolnom, hogy a bírói gyakorlatban e körben is milyen nehéz feladat vár.” BÁNÁTI (2013) 38. o.

²⁶ Másik megoldás lehetett volna, ha „*a vagyoni előny közhasznú célra történő felhasználásának színlelésével*” történő elkövetést rendelte volna a törvény súlyosabban büntetni. Mindkettővel kapcsolatban lásd MADAI (2011) 252–253. o.

A jótékony cél meghatározása pedig – nem meglepő módon – a bíró mérlegelési jogkörébe tartozik, az eset körülményeinek függvényében.

X.3.4. A GAZDASÁGI CSALÁS

A gazdasági csalás törvénybe iktatását szükségtelennek tartjuk.²⁷ A korábbiakban már hivatkozott indokolás szerint: „természetes személy megtévesztésének hiányában a csalás ezen esetekben nem volt megállapítható, holott magát a gazdasági társaságot, illetve annak szerveit tévedésbe ejtették”. Nyilvánvalóan önellentmondó indokolás. Legjobb tudásunk szerint egy gazdasági társaságot fogalmilag kizárt tévedésbe ejteni, mert nincs tudata, amiben a valóságtól eltérő tartamú tévképzet(ek) tükröződhet(nek). Eddig még nem is lenne probléma az indokolással, azonban azzal már igen, hogy a gazdasági társaság képviselői természetes személyek, illetőleg annak szervei mögött természetes személyek állnak. Ebből a szempontból tehát a csalás megállapítható, ha az – egyéb törvényi kritériumokon túl – elkövető részéről volt megtévesztő magatartás. A csalás ugyanis több szempontból is sajátos jellemzőkkel bíró bűncselekmény, nem csupán a vagyon elleni, hanem általában a bűncselekmények körében. Egyik sajátos tulajdonsága az esetleges többpólusúság volt.²⁸ Feltétlenül szükséges a cselekményhez az elkövető, aki a megtévesztő magatartást kifejti (első pólus), rajta kívül szintén nélkülözhetetlen a passzív alany, akit az elkövető becsap, és aki a vagyoni hatályú diszponálást megvalósítja (második pólus – egyben szükséges és mellözhetetlen követelmény a passzív alany és a rendelkező személyazonosság). Abban az esetben, ha az elkövető egyben a vagyonnal, vagyonelemmel gazdagodó fél is, továbbá a passzív alany egyben a sértett, akkor megmarad kétpólusú jogviszonynak a szituáció. Abban az esetben viszont bővíthet, ha a passzív alany nem a saját vagyona rovására, hanem máséra nézve tesz rendelkező nyilatkozatot. Ebben az esetben a passzív alany mellett egy tőle különböző személy is belép a jogviszonyba sértetti minőségben (harmadik pólus). És bár feltehetően nem jelent tipikus megvalósulási formát, de nem zárható ki, hogy a vagyon nem az elkövető oldalán, hanem egy tőle különböző személynél jelentkezik (negyedik pólus). Ez utóbbi lehetőség nem kizárt, tekintettel arra, hogy a normaszöveg alapján nem azt kívánja meg a jogalkotó, hogy az elkövető gazdagodjon, nála csupán a jogtalan haszonszerzés célzatát kell a büntetőeljárás során bizonyítani, s ebből a szempontból annak a kérdése, hogy a vagyoni előny hol, illetve kinél realizálódik, mellékes. Ezt egyébként a hazai felsőbírósági gyakorlat is kifejezetten elismeri.²⁹ A gazdasági csalás vonatkozásában a három-, illetőleg a négypólusú variáns jöhet szóba, ha a gazdasági társaság képviseletében, érdekében eljáró személy tesz vagyoni rendelkezést, de az eredmény (csalásnál kár, gazdasági csalásnál vagyoni hátrány) a gazdasági társaságnál realizálódik. Ebből a szempontból tehát csak úgy képzelhető el a gazdasági csalás, ha mindkét fél részt

²⁷ A szükségességét egyébként nem támasztja alá eddig a kriminálstatisztika sem: a 2014. évben egy ilyen bűncselekményről tudunk. *Tájékoztató a 2014. évi bűnözésről* (2015) 13. o.

²⁸ SCHÖNKE – SCHRÖDER (2005) 206–210. o.

²⁹ EBH 2003. 841.

vett a „színlelésben”. De ekkor meg nem csalási magatartás álláspontunk szerint, mert nincs megtévesztett természetes személy. A csalásnál pedig a klasszikus dogmatika is feltételezi a megtévesztő manővert. Ha tehát egyáltalán nincs megtévesztés – mert mindkét fél részt vett a „színlelésben” –, akkor vélhetően a közreműködők a külvilág felé próbálják leplezni cselekményük hamis voltát. Kiindulva az indokolásból („a hűtlen kezelés törvényi tényállása nem értékeli e cselekmények legfőbb jellegzetességét, azaz a megtévesztő magatartást”), egyetértünk *Tóth Mihály* álláspontjával: „továbbmenve: miért okoz hiányérzetet, hogy a hűtlen kezelés tényállása nem értékeli »a megtévesztő magatartást«? A jogtalan haszonszerzés által motivált megtévesztés nem szükségszerűen mindig kötelességszegés is egyben? Dehogynem.”³⁰

X.3.5. A FAKIVÁGÁSSAL TÖRTÉNŐ LOPÁS

A lopás vonatkozásában ki kell térnünk az új minősített esetre, az erdőben jogellenes fakivágással elkövetett lopásra. Ennek mind jogpolitikai célkitűzése, mind szövegezése legalábbis elgondolkodtató.

A szabályozás jogpolitikai célkitűzése világos, bár a miniszteri indokolás szemérmesen hallgat e körülmény törvénybe iktatásának kérdéséről. Napjainkban tipikus – különösen őszi–téli időszakban – elkövetésnek tekinthető a fakivágással történő lopás, amely jellemzően Janus-arcú: többnyire olyan személyek szereznek így tüzelőt, akik anyagi szükségük okán nem tudják megvásárolni a fát, azonban előfordul az is, hogy az elkövetők az így megszerzett fát továbbértékesítve tesznek szert haszonra. Az új törvény nem értékeli az elkövetés kiváltó okát, erre azonban a büntetés kiszabásánál sor kerülhet. Feltétlenül utalnunk kell azonban arra, hogy e minősítő körülmény a lopás minősítési rendszerében kizárólag egy helyen bír relevanciával, mégpedig a szabálysértési értékre elkövetett lopást minősíti fel vétséggé. Mindezen túlmenően jelentősége nincs e körülménynek, ugyanis a továbbiakban az ellopott fa értékétől függően kizárólag az elkövetési érték nagysága releváns, ha más minősítő körülmény nem kapcsolódik a cselekményhez. Persze felvetődik a kérdés, hogy el fogja-e érni a célját e szabályozás. Önmagában a büntetőjogi fenyegetettség képes-e olyan társadalmi hatást elérni, mint amit a jogalkotó elvár e minősítő körülménytől? Egyfelől kriminálstatisztikai következményekkel jár, s növeli az igazságszolgáltatási szervek leterheltségét. Másfelől választás elé állítja a jogalkalmazót: milyen szankciót szabjon ki egy fakivágással, szabálysértési értékre elkövetett lopás vétségéért? Vonjuk el a szabadságát? Lehet, hogy ez lesz a jövő, különösen ha abból indulunk ki, hogy a tulajdon elleni szabálysértés esetén – aminek e cselekmény is minősülne, ha a jogalkotó nem emeli vétséggé – gyakorinak tekintető a szabálysértési elzárás alkalmazása. Vajon szükséges ez? A választ mindenki belátása alapján tudja megadni... A normaszöveggel kapcsolatban is merülnek fel bennünk kételyek. Ha megtekintjük az új minősítő körülményt, több kérdés is felvetődhet bennünk. Indokolt-e a „jogellenes” jelző beépítése a normaszövegbe, esetleg a lopás minősített eseteként történő szabályo-

³⁰ Tóth (2015) 16. o.

zásával és a bűncselekmény új törvényben is fellelhető fogalmában szereplő társadalomra veszélyességével – mint kodifikált materiális jogellenességgel – magára ölti a minősítő körülmény a jogellenesség ruháját? Alkalmazási problémát jelent az elkövetés helyeként rögzített „erdőben” történő elkövetés is. Alapvető kérdés tehát, hogy mit tekintünk erdőnek. Le kell szögeznünk, hogy nem erdőben történő fakivágással elkövetett lopás – ha valamilyen egyéb bűncselekmény vagy minősített eset megállapíthatósága nem merül fel – az ellopott fa értéke szerint minősül, jelen esetben szabálysértésként. Ez persze további kérdéseket is felvet. Vajon a jogalkotó valóban csupán az erdőnek minősülő területéről történő falopást kívánta súlyosabban szankcionálni és nem kívánta fokozott büntetőjogi védelem alá vonni az erdőnek nem minősülő, gyéribb, esetleg néhány fából álló facsoport „sérelmére” elkövetett lopást? És egyáltalán: vajon miben különbözik a szabálysértési értékre elkövetett falopás a szabálysértési értékre elkövetett jószáglopástól? Néhány ház körül – vagy nem csak ott – éledgélő (haszon)állat ellopása mennyiben eshet más megítélés alá? S vajon valóban eltérő megítélésű lehet az az eset, amikor szabálysértési értékre követik el a terménylopást? Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a lopás ruhájára új gombot – minősített esetet – kívánnánk felvarrni, de elgondolkodtató a jogalkotó értékválasztása ezen új minősített eset kapcsán... A törvényben a fakivágás szerepel mint elkövetési mód. A normaszöveg nyelvtani értelmezése semmiféle problémát nem okozhat e tekintetben. Ez alapján kizárólag a fa elkövető általi kivágása után történő elvétele felel meg a törvényi kritériumnak. A kivágás konkrét körülményeire nem tartalmaz további utalást a jogalkotó, azaz bármilyen eszközzel kivágható a fa (kézi fűrész, motoros fűrész, fejsze stb.). Problémát jelenthet viszont az, hogy a „kivágás” – maradvánnyal a nyelvtani értelmezésénél – a fa tövével (annak környékén) történő beavatkozást jelent? Vagy tényállászerű lehet a fa törzsének közepén (esetleg feljebb) történő vágás is? További probléma is adódik a „kivágás”-sal. A jogalkotó valóban csak a vágással történő eltávolításra gondolt? Esetleg „kivágáson” érthetjük a fa más módon történő eltávolítását is (például robbantással történő eltávolítását, esetleg munkagéppel, egyéb járművel történő földből való kitépését, kiásását stb.)? S a fenti kérdések az új minősített eset által generált problémák csupán egy részére világítanak rá... Megítélésünk szerint – persze a jogalkotói értékválasztás normaszöveg szintjén történő exponálásának jogát elismerve – nem indokolt az új minősített eset.

X.4. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK

Az indokolás mindkét vagyron elleni fejezet kapcsán rögzíti, hogy a korábban túl bonyolult tényállások egyszerűsítése is cél volt a kodifikáció során. Nem mindenhol sikerült elérni ezt a célt. A rablás esetében valóban egyszerűbbé – vagy legalábbis rövidebbé – vált a normaszöveg, azonban a visszautalások folytán talán nehezebb az értelmezés. A másik, első pillantásra még inkább kétségbeesítő szerkezetű lopás tényállása pedig nemhogy egyszerűsödött volna, hanem nőtt az itt szabályozott minősített esetek száma. Az új Btk. kodifikációja kapcsán tehát egyetérthetünk Tóth Mihállyal: „ugyancsak ígéret hangzott el az olykor nyomasztó számú minősített ese-

tek redukálására is, ám pl. a leginkább érintett lopás súlyosabban fenyegetett alakzatának száma még tovább nőtt³¹. A magyar büntetőjog tehát továbbra is azon az úton jár – legalábbis ami a minősítési rendszer komplexitását jelenti –, amin a Csemegi-kódex I. novellája indította el, s amelyen mérföldkőként a *1971. évi 28. törvényerejű rendelet* továbbra is irányt mutatott. A jövőben valóban szerencsés lenne a minősített esetek számának csökkentése.

Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás szükségessége vitathatatlan.³² Az pedig nyilvánvalóan a jogalkotói attitűdön múlik, hogy ekként nevezi el a bűncselekményt, vagy esetleg valamilyen más néven rendeli büntetni, hiszen korábban – az 1978. évi Btk.-ban – a számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény név alatt voltak kriminalizálva. Ugyanakkor ezen „újszülött” esetében is meg kell jegyeznünk, hogy mivel nincs természetes személyre vonatkoztatott tévedésbe ejtés, szerencsésebb lenne a csalás helyett más nevet adni a deliktumnak.

Tóth Mihály szerint „deklarált cél volt az elburjázott csalásszerű magatartások csökkentése, erre válaszul bekerült a törvénybe a gazdasági csalás (374. §), amit bizonyára kezelni lehetne a csalás, a költségvetési csalás vagy a hűtlen kezelés befejezett alakzatával, esetleg kísérletével”³³. A kijelentéssel csak egyetérthetünk. A gazdasági csalást a fentiekre tekintettel szükségtelennek véljük, „csalás”-ként pedig pláne. A jogtalan haszonszerzési célzat még önmagában nem teszi csalássá a magatartást, hiszen erre hivatkozással akár a kerítés (200. §) is az lehetne, pedig attól a cselekménytől ez távol áll. A „szinlelt”-ség szintén nem teszi csalássá, legfeljebb csalárddá; az eredménye – vagyoni hátrány – pedig éppen a hűtlen, illetőleg hanyag kezeléssel teszi rokonná. Úgy véljük, hogy a fent említett triász – a csalás, a költségvetési csalás vagy a hűtlen kezelés, esetleg a sikkasztást sem feledve –, a megfelelő elkövetői alakzat megválasztásával, tökéletesen alkalmas a jogalkotó által itt védeni kívánt jogi tárgyak oltalmára.

X.5. FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁNÁTI János (2013) „Vélemények és várakozások az új Büntető Törvénykönyv kapcsán” In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk. Hack Péter). ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013. 33–39. o.
- BÁRD Károly (1978) „Vita a Büntető Törvénykönyv Tervezetéről” *Magyar Jog*, 1978/8. 762–766. o.
- BODGÁL Zoltán – BODROGI Károly – ERDŐSY Emil – FONYÓ Antal – GÁL Andor – GÁSPÁR Gyula – KOVÁCS Lajos – PINTÉR Jenő – WÉBER Gyula: *Magyar Büntetőjog különös rész*. BM Könyvkiadó, Budapest, 1981. [BODGÁL et al.]
- Csemegi Károly művei II.* (1904) Sajtó alá rendezték Edvi Illés Károly, Gyomai Zsigmond. Budapest, Franklin, 1904.
- FINKEY Ferenc (1914) *A magyar büntetőjog tankönyve*. Grill, Budapest, 1914.

³¹ TÓTH (2013) 529. o.

³² 2014-ben 1871 ilyen cselekményről tudunk. *Tájékoztató a 2014. évi bűnözésről* (2015) 13. o.

³³ TÓTH (2013) 529. o.

- GYÖRGYI Kálmán (1984) *Büntetések és intézkedések*. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1984.
- HORVÁTH Tibor (1979) „Az első magyar büntető kódex száz év távlatából” *Jogtudományi Közlöny*, 1979/4. 193–201. o.
- KÁLMÁN György (1951) „A tulajdon elleni bűncselekmények új szabályozásához” *Jogtudományi Közlöny*, 1951/5. 281–283. o.
- KINDHÄUSER, Urs (2005) *Strafrecht – Besonderer Teil II*. Nomos, Baden-Baden, 2005.
- LÁSZLÓ Jenő (szerk.) (1991) *Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése*. XI. kötet. Budapest, 1991.
- MADAI Sándor (2011) *A család büntetőjogi értékelése*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2011. 252–253. o.
- MADAI Sándor (2013) „A társadalmi tulajdon fokozottabb büntetőjogi védelme egykor és most” In: *Békés Imre emlékkötet* (szerk. Gellér Balázs – Csige Zoltán). Tullius Kiadó, Budapest, 2013. 143–178. o.
- MEZEY Barna (szerk.) (2007) *Magyar jogtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2007.
- SCHÖNKE, Adolf – SCHRÖDER, Horst (2001) *Strafgesetzbuch Kommentar*. C. H. Beck, München, 2001.
- SZABÓ András (1979) „A Csemegi-kódex és a magyar polgári állam kiépítése” *Jogtudományi Közlöny*, 1979/4. 201–206. o.
- Tájékoztató a 2014. évi bűnözésről*. Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2015
- TÓTH Mihály (2013) „Az új Btk. bölcsőjénél” *Magyar Jog*, 2013/9. 525–534. o.
- TÓTH Mihály (2015) „A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése” *MTA Law Working Papers*, 2015/4. 1–21. o.